

1. Lagstiftning

Lag om viten m.m.

Nya lagbestämmelser om vite trädde i kraft den 1 juli 1985 (SFS 1985: 206). Avsikten med bestämmelserna är att vitet skall bli mer effektivt som påtryckningsmedel. En nyhet är att vite som har förelagts någon i egenskap av fastighetsägare under vissa förutsättningar skall kunna övergå på en ny ägare eller innehavare. För att motverka att ärendena förhållas skall den myndighet som förelägger vite i vissa fall kunna förordna om medelbar verkställighet utan hinder av att beslutet har överklagats. Frågor om utdömande av vite skall som regel handläggas av länsrätt efter ansökan av den myndighet som förelagt vitet (prop. 1984/85: 96, JuU 22, rskr 211).

Ekonomisk brottslighet

En ny lag om *förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall m.m.* trädde i kraft den 1 juni 1985 (SFS 1985: 354). Bestämmelserna bygger på ett förslag om kontroll av rådgivare (SOU 1983:41) som upprättats inom kommissionen mot ekonomisk brottslighet. De innebär i stort att den som är grovt oaktsam vid yrkesmässig rådgivning i juridiska eller ekonomiska frågor och därigenom främjar brottslig handling skall kunna dömas för vårdslös rådgivning till böter eller fängelse i högst två år. Straffbestämmelsen är avsedd att vara ett komplement till det allmänna medverkansansvaret i brottsbalken. Den som gjort sig skyldig till brott enligt lagen skall också under vissa förutsättningar kunna förbjudas att utöva sin rådgivningsverksamhet under en tidsperiod av högst fem år. Alla typer av juridiska och ekonomiska rådgivare omfattas av lagen, som beräknas kunna bli ett effektivt medel i kampen mot den ekonomiska brottsligheten (prop. 1984/85: 90, NU 19, rskr 243).

För att förbättra *domstolarnas kompetens i mål om ekonomisk brottslighet* har nya bestämmelser införts i rättegångsbalken. De innebär att handläggningen av vidlyftiga eller annars komplicerade ekonomiska brottmål skall koncentreras till vissa särskilt bestämda större tingsrätter. Dessa tingsrätter får låta experter på ekonomiska och skatterättsliga frågor ingå i rätten som särskilda ledamöter (prop. 1984/85: 178, JuU 39, rskr 360). Bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 1985 (SFS 1985:415). Till grund för de nya bestämmelserna ligger eko-kommissionens förslag (SOU 1984: 3) Domstolar och ekobrott.

Också bestämmelserna i 11 kap. brottbalken, som numera benämns *brott mot borgenärer m.m.*, har ändrats fr.o.m. den 1 april 1986 (SFS 1985:415). Ändringarna, som bygger på departementspromemorian (Ds Ju 1983: 17) Galdenärsbrott, innebär bl.a. att straffansvar för brotten oredlighet resp. vårdslöshet mot borgenärer kan följa på vissa förmögenhetsförsämrande åtgärder som en person företar när han är på obestånd eller när det föreligger påtaglig fara för att hans skall komma på obestånd. Möjligheterna har också vidgats för att vid den straffrättsliga bedömningen ta hänsyn till skulder som kan förutses vid gärningstillfället men som då ännu inte har uppkommit (prop. 1985/86:30, JuU 12, rskr 66).

Från och med den 1 juli 1986 införs en ny ekonomisk sanktion som kallas *företagsbot* (prop.

1985/86: 23, JuU 13, rskr 110, SFS 1986:118). Den är konstruerad som en särskild rättsverkan av brott och skall under närmare angivna förutsättningar kunna dömas ut när en näringsidkare gjort sig skyldig till vissa typer av allvarigare brottslighet i sin näringsverksamhet. Boten bestäms direkt i pengar till minst 10 000 kr och högst 3 milj. kr. Till grund för bestämmelserna ligger promemorian (Ds Ju 1984:85) Företagsbot.

Också ett tillägg till straffbestämmelsen om *ocker* i 9 kap. 5 § BrB är avsett att utgöra ett led i kampen mot den ekonomiska brottsligheten, nämligen de avarter som i dag förekommer på den oreglerade s.k. grå lånemarknaden. Enligt denna nya straffbestämmelse, som träder i kraft den 1 juli 1986 (SFS 1986:123) skall den som lämnar kredit i näringsverksamhet eller annars vanemässigt eller i större omfattning kunna fällas till ansvar för *ocker*, om den ränta e.d. som låntagaren får betala står i uppenbart missförhållande till långivarens prestation, dvs. kreditens värde (prop. 1985/86:65, JuU 17, rskr 121). Lagändringen har utformats på basis av ett förslag från förmögenhetsbrottsutredningen i betänkandet (SOU 1983:50) Översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrott utom gäldenärsbrott.

Narkotika

Den 1 mars 1985 trädde vissa smärre ändringar i *narkotikastrafflagen* (1968:64) i kraft (SFS 1985:9). Ändringarna innbar bl.a. att beteckningen narkotikaförseelse slopades i fråga om narkotikabrott som är att anse som ringa samt att straffmaximum för sådana brott höjdes från enbart böter till fängelse i högst sex månader. Samtidigt togs böter bort ur straffskalan för narkotikabrott av normal svårhetsgrad.

I fråga om gränsen för det straffbara området gjordes i propositionen vissa principuttalanden om att själva konsumtionen av narkotika även fortsättningsvis borde falla utanför det straffbara området (prop. 1984/85:46, JuU 12, rskr 103). Denna frågan blev emellertid föremål för häftig diskussion vid riksdagsbehandlingen och har även senare – såväl i riksdagen som i den allmänna debatten – diskuterats flitigt och med oförminskad intensitet.

Pornografi och våld

Den 1 januari 1986 (SFS 1985:991) infördes skärpta bestämmelser i lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag (videovåldslagen) samt förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m.m. (biografförordningen). Lagändringarna innebar bl.a. att extremvåldsförbudet i videovåldslagen skärptes så att det nu omfattar skildringar i filmer eller videogram som sprids yrkesmässigt på annat sätt än genom offentlig föreläsning och som innehåller »sexuellt våld eller tvång eller närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur». Vidare utsträcktes den obligatoriska förhandsgranskningen av film som skall visas offentligt till att gälla även sådan offentlig föreläsning av videogram (prop. 1984/85: 116, KU 1985/86: 11, rskr 40). Lagändringarna bygger på ett förslag i yttrandefrihetsutredningens betänkande (SOU 1983:70) Värna yttrandefriheten.

Det kan tilläggas att frågan om att skärpa kriminaliseringen också när det gäller framställning och spridning av pornografiska stillbilder är föremål för överväganden inom justitiedepartementet.

Datorrelaterade brott

På grundval av ett förslag i förmögenhetsbrottsutredningens ovan nämnda betänkande har utarbetats vissa ändringar i bl.a. brottsbalken som syftar till att stärka det straffrättsliga skyddet mot brott som har anknytning till automatisk informationsbehandling, s.k. datorrelaterade brott. De nya bestämmelserna bygger på principen att reformbehovet på detta område bör tillgodoses genom att brottsbeskrivningarna i redan befintliga straffbestämmelser – i första hand inom den centrala straffrätten – justeras så att de blir tillämpliga även på straffvärda gärningar som har anknytning till datortekniken.

Mot den bakgrunden har det i bedrägeristadgandet i 9 kap. 1 § brottsbalken förts in en ny bestämmelse om »datorbedrägeri« som kriminaliserar att någon bereder sig vinning genom att olovligen påverka resultatet av en automatisk informationsbehandling eller någon annan liknande automatisk process. Dessutom har det gjorts några mindre ändringar i brottsbalken och datalagen som syftar till bl.a. att motverka moderna ADB-anknutna brottsformer som olovlig avlyssning av data (wiredtapping) och olovlig användning av datorutrustning (tidsstöld). Bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 1986 (prop. 1985/86:65, JuU 17, rskr 121, SFS 1986: 122-123).

2 Kommittébetänkanden m.m.

Vissa förslag har under tidsperioden lagts fram på *kriminalvårdens* område.

I november 1984 överlämnade kommittén rörande marknadsanpassad arbetsersättning till intagna i kriminalvårdsanstalter m.m. (MAIK-kommittén) sitt slutbetänkande (SOU 1984:84) *Marknadsanpassad lön till intagna som utför arbete i kriminalvårdsanstalt*. I betänkandet föreslås att det införs ett marknadslönesystem för intagna som utför arbete i anstalt som är jämförbart med vad som gäller för avlönat arbete ute i samhället. Viss försöksverksamhet med marknadsanpassade löner har sedan ett tiotal år pågått vid några kriminalvårdsanstalter inom landet. Kommittéförslaget utgår från principen att de intagna bör ha rätt till samma stöd och hjälp från det allmänna som övriga medborgare har, den s.k. normaliseringsprincipen. De intagna föreslås därför t. ex. få rätt att erhålla utbildningsbidrag när de genomgår arbetsmarknadsutbildning inom anstalten. Den marknadsanpassade lönen skall vara skattepliktig inkomst och pensionsgrundande inom ATP-systemet. Det skall åligga kriminalvårdsstyrelsen att betala socialavgifter på de intagnas löner. Förslagen har hittills inte lett till lagstiftning.

I september 1984 tillkallades en arbetsgrupp inom justitiedepartementet med uppgift att se över straffverkställigheten för personer som dömts till fängelse för ekonomiska brott. Arbetsgruppen överlämnade i mars 1985 promemorian (Ds Ju 1985:1) *Lyxfångar – finns dom?* I rapporten konstateras att lagstiftningen om kriminalvård ibland kan vara svår att tillämpa när det gäller socialt väletablerade intagna som inte behöver några direkta stödåtgärder från samhällets sida. Rapporten mynnar ut i vissa riktlinjer för tillämpningen av de bestämmelser som gäller för permissioner och s.k. frigång och förordar därvid en viss åtstramning. Det föreslås beträffande korttidspermissioner t.ex. att det införs för alla typer av kriminalvårdsanstalter enhetliga regler om när sådan permission skall kunna beviljas. I dag är nämligen skillnaderna mellan vad som gäller för öppna resp. slutna anstalter betydande i detta hänseende. Vidare bör enligt gruppen frigång – dvs. tillstånd att under fängelsetiden arbeta ute i samhället – i princip beviljas bara när den intagne behöver anpassa sig till arbetslivet eller när frigången är av avgörande betydelse för den intagnes försörjning eller behövs för att motverka s.k. an-

staltsskador. Rapporten är f.n. föremål för beredning inom departementet och väntas inom kort leda till vissa ändringar i kriminalvårdslagstiftningen.

Häktningsutredningen överlämnade i juni 1985 ett betänkande med förslag till nya regler om anhållande och häktning (SOU 1985:27, Gripen-anhållen-häktad. Straffprocessuella tvångsmedel m.m.). Mot bakgrund av två uppmärksammade avgöranden i Europakommissionen och i Europadomstolen i Strasbourg, där Sverige har kritiserats för att inte tillräckligt snabbt ställa frihetsberövade misstänkta inför en häktningsdomstol, föreslås i betänkandet regler som innebär avsevärt *kortare anhållningstider*. Enligt förslaget skall åklagaren så snart som möjligt, i regel samma dag som gripandet har skett eller dagen därefter, hos rätten begära att den misstänkte häktas. Domstolen skall sedan hålla häktningsförhandling utan dröjsmål. Förhandlingen skall i de flesta fall kunna hållas redan andra dagen efter gripandet. Inte i något fall får enligt förslaget en häktningsförhandling hållas senare än på fjärde dagen efter gripandet. De föreslagna fristerna gäller oavsett lördagar, söndagar eller helgdagar. Detta innebär att domstolen måste hålla häktningsförhandling även på sådana dagar. De föreslagna reglerna ställer överhuvudtaget krav på ökade insatser hos polis, åklagare och försvarsadvokater i inledningsskedet av en brottsutredning.

Ett av huvudsyftena med utredningen är enligt direktiven att försöka begränsa användningen av frihetsberövande i samband med brottsutredningar. Framför allt i fråga om en kategori av misstänkta föreslås *skärpningar för anhållande och häktning*. Det gäller sådana misstänkta som anhålls och häktas på grund av risk för fortsatt brottslighet under polisutredningen. Enligt förslaget skall anhållande och häktning på grund av risk för fortsatt brottslighet få ske endast när det misstänkta brottet har riktat sig mot en annan persons liv, hälsa eller frihet eller brottet är av annan farlig art eller brottsligheten är av stor omfattning och det finns en påtaglig risk att den misstänkte på nytt begår brott av samma art. Avsikten är att häktning skall få ske endast när det krävs för att skydda enskilda och samhället från brott som medför allvarliga skador för enskilda eller för samhället. Även när det gäller förutsättningarna för anhållande och häktning på grund av risk för flykt eller att utredningen försväras föreslås vissa skärpningar.

För vissa av de misstänkta som i fortsättningen inte skall häktas, föreslås ett alternativt tvångsmedel som kallas *rannsakningsövervakning*. Rannsakningsövervakning innebär en mycket intensiv övervakning, t. ex. i form av husarrest. Rannsakningsövervakning är en form av villkorlig häktning, eftersom misskötsamhet under övervakningstiden omedelbart skall leda till häkning. En form av mindre ingripande häktning föreslås också kunna ske genom »*natthäkte*», dvs. den misstänkte vistas på häkte endast nattetid och kan under dagtid sköta sitt arbete eller sina studier eller liknande.

Fängelsestraffkommittén överlämnade i april 1986 sitt omfattande huvudbetänkande (SOU 1986: 13-15) Påföljd för brott.

I betänkandet görs en allmän översyn av straffskalorna och föreslås allmänna regler för påföljdval och straffmätning. Dessutom behandlas bl.a. reglerna för villkorlig frigivning och bötesstraffets utformning. I förslagen som således berör vitt skilda områden av det straffrättsliga påföljdssystemet finns en del genomgående grundtankar.

En genomgående linje är en allmän strävan att sänka nivån på straffen totalt sett. Denna kommer främst till uttryck vid skaffskaleöversynen men även reglerna för påföljdsbestämningen syftar till ett på sikt minskat bruk av fängelsestraff. Bötesstraffets konstruktion har

övervägts bl.a. mot denna bakgrund. Att kommittén vid straffskaleöversynen på detta vis haft det primära målet att sänka straffnivån totalt sett innebär dock inte att straffen för alla brott sänks. Tvärtom har vissa brott straffvärdemässigt uppvärderats. Detta beror på att kommittén också gjort en straffvärdeöversyn, dvs. värderat olika brott i förhållande till varandra. Härvid är en genomgående trend i förslagen att förmögenhetsbrotten värderas ned medan brott mot person och brott mot miljö värderas upp.

En andra grundtanke är att öka förutsebarheten och enhetligheten i de straffrättsliga avgörandena. Detta är ytterst en fråga om att värna om rättssäkerheten. Kommitténs förslag till lagreglering av påföljdsbestämningen och rörande den villkorliga frigivningen präglas i hög grad av denna grundtanke. Genom de föreslagna straffmättningsreglerna klargörs t.ex. betydelsen av den tilltalades tidigare brottslighet och lämnas anvisningar om vilka omständigheter som skall kunna påverka straffmättningen. Obligatorisk villkorlig frigivning för alla intagna vid samma kvotdel medför att någon efterhandsprövning av frigivningstidpunkten, som nu görs för vissa intagna, inte längre behövs. Kommitténs förslag präglas således av en medveten strävan att begränsa utrymmet för skön och godtycke vid tillämpningen av straffsystemet.

En tredje grundtanke är att kommittén vid den närmare utformningen av straffsystemets innehåll inte resonerar i preventionstermer. Kommittén har funnit att allmänpreventiva eller individualpreventiva hänsyn inte skall tillmätas vikt vid utformningen av straffskalorna. Och vid bestämmande av påföljd i det enskilda fallet skall varken allmän- eller individualpreventiva överväganden ha någon självständig betydelse. I stället lyfter kommittén fram brottets svårhet som centralt för såväl straffskalans utformning som för påföljdsbestämningen. Straffskalan för ett brott skall alltså utformas efter svårheten eller förkastligheten hos de gärningar som ryms inom straffbudet. Påföljd i ett enskilt fall skall bestämmas efter det begångna brottets svårhet, men hänsyn skall också tas till vissa omständigheter hänförliga till gärningsmannens person. Det sistnämnda skall dock inte ske utifrån något individualpreventivt betraktelsesätt utan endast för att något annat skulle vara obilligt.

En mer utförlig artikel om betänkandet återfinns på annan plats i NTfK (s 266).

Anne-Marie Westerberg

3. Kriminalvård

I augusti 1984 tillträdde Marianne Håkansson som överdirektör vid kriminalvårdsstyrelsen. Hon var tidigare chef för kriminalvårdsenheten i justitiedepartementet. Hon har även erfarenhet av praktiskt kriminalvårdsarbete som kriminalvårdsdirektör i Nyköpings region.

Under 1984 uppgick antalet nyintagna i fängelse till 14 647 – 500 färre än 1983. Ytterligare en minskning har skett under 1985 då antalet nyintagna var 13 535. Det är främst antalet intagna med relativt korta strafftider som har gått ner. De som döms till fängelse i två år eller mer utgör inte någon stor grupp men antalet fortsätter att öka. Det är knappast förvånande att *beläggningen* på anstalterna har varit förhållandevis låg under den senaste tiden. Medelbeläggningen mellan juli 1984 och juni 1985 var 3 393 medan antalet tillgängliga platser var 4 093. I denna situation har besparingar gjorts genom semesterstängning av vissa anstalter, stängning av vissa tillfälligt öppnade platser samt en neddragning av antalet platser vid fem öppna lokalanstalter. Fram till den 31 december 1985 hade fyra nybyggda och en ombyggd lokalanstalt tagits i bruk i enlighet med det program för änamålsenliga lokalanstalter som antogs av riksdagen 1973. Detta betyder att totalt 17 nya lokalanstalter har byggts av de 25 som planerades.

Ca 6 000 personer per år döms till skyddstillsyn. Den 1 juli 1985 stod drygt 8 270 personer under övervakning som skyddstillsyndömda samt drygt 3 550 som villkorligt frigivna.

Under perioden 1984/85 har narkotikamissbruk fortsatt vara ett överhängande problem. I en rapport som har lagts fram av kriminalvårdsstyrelsens forskningsgrupp – Klassificering av intagna under budgetåret 1984/85 med avseende på eventuellt narkotikamissbruk – konstateras att 40% av dem som intogs på anstalt bedömdes av behandlingskollegierna som aktiva missbrukare. Drygt 2 000 av de 2 800 narkotikamissbrukare som intogs placerades på lokalanstalt. Villkorlig frigivning sker efter halva strafftiden, vilket innebär att möjligheterna till behandling av narkotikamissbruk under själva anstaltsvistelsen är begränsade på den korta tiden i anstalt.

Man försöker komma till rätta med missbruksproblem på anstalt genom både hjälp- och stödåtgärder och kontroll. Eftersom många intagna inte är motiverade att bli av med sitt missbruk, intar kontrollåtgärder en framträdande plats. Således togs ca 30 000 urinprov under 1984 och mer än 35 000 under 1985. Proven analyserades till en kostnad av drygt 3,5 miljoner kronor.

En viktig behandlingsåtgärd utgörs av vistelse utom anstalt enligt 34 § lagen om kriminalvård i anstalt, vanligtvis beviljad för vistelse på ett behandlingshem eller hos en vårdfamilj. Ca 550 sådana vistelser beviljas varje år, varav drygt 60% fullföljs enligt plan. Forskningsgruppen har publicerat en studie av denna verksamhet (rapport 1985:1). Bl a har 316 personer som beviljades § 34-vistelse uppföljts. Deras sociala situation under en treårsperiod före vistelsen jämfördes med situationen under en treårsperiod efter vistelsen. Många av de intagna som fullföljer vistelsen kommer därefter i en social situation som är avsevärt bättre än den som de hade före vistelsen. Så är inte fallet med dem som avbryter. En annan rapport (rapport 1984:3) handlar om de missbrukare som placerades i familjehem i Stiftelsen Smålandsgårdars regi. Det visar sig att även här är den sociala situationen förbättrad bland dem som fullföljer men ej för dem som avbryter vistelsen.

Narkotikamissbruk är ett svårt problem inom frivården. Den 1 april 1985 bedömdes 25% av hela frivårdsklientelet vara narkotikamissbrukare. Under 1984/85 har initierats ett tiotal projekt som syftar till ett mera intensivt samarbete mellan frivård och socialtjänst. I vissa projekt är även polisen inkopplad. Genom ett bättre samarbete kan narkotikamissbrukare snabbare identifieras, och motivationsarbetet blir effektivare.

Under första halvåret 1985 påträffades de första HTLV-III-smittade intagna på anstalter och häkten. Eftersom narkotikamissbrukare utgör en riskgrupp kan man vänta sig att antalet virus-smittade klienter inom kriminalvården kommer att bli många. Ett första steg för att ta itu med detta helt nya problem har varit att gå ut med en saklig väl underbyggd information om smittorisker och hygienfrågor till personalen och de intagna. Ett aktivt samarbete har inletts med medicinsk expertis, socialdepartementet och socialstyrelsen för att utveckla en heltäckande policy. Utöver informationsinsatser planeras att satsa ytterligare på motivationsarbete dels för att motivera de intagna för HTLV-III provtagning, dels för att förmå dem att sluta missbruka. Inför den oro som uppstår beträffande denna sjukdom krävs ökad kompetens i bearbetning av ångest och kriser. Detta innebär att viss personalutbildning måste snabbt komma igång.

Ett antal forskningsrapporter – förutom de som redan har nämnts – har publicerats. I december 1984 publicerades rapport 1984:4, Urinanalyser och läkemedelsmissbruk. Eftersom de

urinprov som tas på intagna normalt analyseras med avseende på förekomsten av opiater, amfetaminer och cannabis var syftet med denna undersökning att studera huruvida andra preparat – främst läkemedel – kunde spåras. Sex anstalter, alla med särskilda åtgärdsprogram mot narkotika, ingick i undersökningen. På fem av dessa anstalter fann man urinprov med spår av otillåtna läkemedel. Hos 25% av de intagna som lämnat urinprov kunde man konstatera intag av otillåtna läkemedel. Med otillåtna läkemedel avses preparat som inte fanns registrerade i den intagnes medicinlista, medicinjournal eller annat dokument. I den absoluta merparten av fynd rör det sig om receptbelagda läkemedel. Eftersom ett antal urinprov hade manipulerats genom utspädning är siffrorna beträffande otillåtna läkemedel minimala.

Under 1979 och 1980 kartlades de problem som upplevdes av personalen vid fyra nybyggda lokalanstalter. Under hösten 1984 genomfördes förnyade intervjuer med personalen på samma anstalter. Stor vikt lades vid möjligheterna att bredda arbetsuppgifterna för de olika personalkategorierna. Av intervjuerna framgick att anstalterna funnit olika lösningar på samma problem samt att de kommit olika långt med utvidgning av arbetsuppgifterna. Rapporten PSF PM 1984:1, Nya lokalanstalter – uppföljningsintervjuer fyra år senare, beskriver undersökningen.

En stor undersökning har påbörjats som syftar till att studera hur personalen påverkas psykiskt och fysiskt av arbetsmiljö på anstalter och häkten. Huvudman för projekter är Statshälsan. Under 1985 presenterades en intensiv studie av fyra olika typer av anstalter. Ingående mätningar hade gjorts av stresshormoner, blodtryck, hjärtslag, etc. Ett statistiskt signifikant samband mellan vissa fysiologiska mått och upplevd arbetstillfredsställelse har kunnat påvisas. Stresshormonet cortisol förekom bland vissa av de undersökta personerna i ovanligt hög utsträckning. Dessa och andra resultat betraktas som hypoteser och skall prövas genom en vidare undersökning på ca 2 000 personer vid ett stort antal anstalter och häkten. Slutresultatet beräknas vara klart under 1986.

En intervjuundersökning om hot och våld de intagna emellan har genomförts av Malin Åkerström, forskare vid universitet i Lund, sociologiska institutionen, på uppdrag av kriminalvårdsstyrelsen. Undersökningen belyser utförligt varför konflikter uppstår och varför vissa intagna stigmatiseras. Hur dessa intagna handskas med sin situation beskrivs ingående. Hot och våld mellan de intagna förekommer i större utsträckning vid de större slutna rixanstalterna än vid lokalanstalter. Undersökningens resultat är för omfattande och nyanserat för att kunna sammanfattas här. Rapporten med titeln Våld och hot bland intagna i kriminalvårdsanstalt, rapport 1985:2, kan rekvideras från kriminalvårdsstyrelsens forskningsgrupp. I anslutning till denna undersökning har en studerande som var en av intervjuerna skrivit en uppsats som behandlar framförallt tillsynspersonalens roll i arbetet på rixanstalter. Uppsatsen har publicerats som PSF PM 1985:2, Fängslande arbete – en kvalitativ intervjuundersökning bland fängelsepersonal.

Ytterligare en undersökning om urinprovtagning har gjorts. Samtliga intagna som togs på lokalanstalt under maj 1983 har följts under hela anstaltsvistelsen med avseende på förekomsten av urinprovtagning. Det visar sig att 53% inte lämnade något prov under verkställigheten trots att ca en tredjedel av denna grupp hade klassificerats som narkotikamissbrukare vid ankomsten till anstalten. Däremot noterades att 30% av dem som vid ankomsten var bedömda vid urinprovsanalys. Resultat från undersökningen finns redovisade i forskningsgruppens PM-serie, Urinprov och klassificering av narkotikamissbrukare, PSF PM 1985:3.

En belastnings- och återfallsstudie på manliga intagna med trafiknykterhetsbrott i domen har genomförts av studerande vid universitet i Linköping i samarbete med forskningsgruppen. Intagna med trafiknykterhetsbrott som huvudbrott har jämförts med intagna som har trafiknykterhetsbrott i den aktuella domen – men ej som huvudbrott. I den första gruppen har 52% återfallit i brott som har medfört fängelse eller skyddstillsyn som reaktion på återfallsbrottsligheten. Motsvarande andel i den andra gruppen var 83%. Uppföljningstiden var fyra år. Undersökningen har redovisats som projektarbetsrapport vid universitet i Linköping med titeln *Intagna i kriminalvårdsanstalt som dömts för trafiknykterhetsbrott (Beteendevetenskapliga linjen, 1985)*. Undersökningen kommer också att redovisas i forskningsgruppens PM-serie under 1986.

Norman Bishop

4. Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Efter halvårsskiftet 1984 har BRÅ t o m första kvartalet 1986 publicerat följande.

I serien BRÅ forskning

Brotsutvecklingen (1984:5) beskriver och analyserar brotsutvecklingen sedan år 1950. Artiklar i olika ämnen presenteras också. Eckart Köhlhorn skriver om samhällsstruktur och kontrollformer och Bo Svensson och Leif GW Persson båda om den ekonomiska brottsligheten. I *Företagskonkurser och ekonomisk brottslighet* (1985:1) har Dan Magnusson undersökt förekomsten av brott i samband med företagskonkurser. Vidare har effektiviteten i myndighetenas brottsbekämpande arbete i detta sammanhang undersökts.

Effekter av halvtidsfrigivningen (1985:2). Ett tillskott av anmälda brott skulle kunna vara en effekt av reformen som innebar villkorlig frigivning efter halva strafftiden. Jan Ahlberg har utfört beräkningar.

Datorteknik och brottslighet (1985:3) är titeln på Artur Solarz undersökning av vissa datorrelaterade brottstyper. Solarz har utfört en empirisk undersökning och har analyserat det brottsliga tillvägagångssättet. Vissa brottspreventiva aspekter med utgångspunkt från olika fallstudier tas också upp till diskussion.

Lönar sig brott- och straff? (1985:4) är den fråga Ann-Mari Sätre ställer i en ekonomisk analys av brottsbeteende och brottsbekämpning med tonvikt på miljöbrott.

Brotsutvecklingen 1985 (1985:5) analyserar som vanligt utvecklingen av olika brottstyper, såväl för hela landet som regionalt. Särskilda artiklar finns i olika ämnen. Inger Eriksson behandlar miljöbrotten 1980-1984, Bo Svensson skriver om europeisk kriminalpolitik 1986-1991, Johannes Knutsson frågar om återfall i allvarlig brottslighet kan förutsägas och Artur Solarz studerar narkotikabrottslighet, narkotikamissbruk och kontrollpolitik under perioden 1980-1984.

1986 års första forskningsrapport är *Finland tur och retur. Om utvisning av finska medborgare*. (1986:1). Monika Olsson beskriver de utvisade och analyserar domstolarnas praxis i fråga om utvisning på grund av brott.

I serien BRÅ-utredning

Arbetsgruppen för tekniskt brottskydd har studerat marknaden för lås, larm och annan brottsförebyggande utrustning och prövat behovet av tekniska föreskrifter beträffande olika typer av säkerhetsutrustning. Resultatet redovisas i *Teknisk brottskydd för bostäder och mindre företag* (1985:1).

Att arbeta tillsammans (1986:1) av Margit Gummesson och Lars Alexandersson beskriver hur barn och ungdom i skolan kan bli mer delaktiga, få ett större inflytande och ta ansvar.

I BRÅs engelska skriftserie

Brottsbalken och rättegångsbalken i engelsk översättning – *The Swedish Penal Code* och *The Swedish Code of Juridical Procedure* – ges ut av BRÅ och ses regelbundet över. I den engelska serien har vidare utgivits: *Operation Identification a way to prevent burglaries?* (No 14) av Johannes Knutsson, en översättning av *Operation märkning* – BRÅ Forskning 1984:3.

Everyday Violence in Contemporary Sweden. Situational and Ecological Aspects (No 15) av Per Olof Wikström. Avhandlingen behandlar brottsekologin. Med författarens egna ord: Vem slår vem, var och när och under vilka omständigheter?

Jerzy Sarnecki i samarbete med Stefan Sollenhag står bakom den första rapporten från Stockholms Boys Grown Up-projektet, *Predicting Social Maladjustment* (No 17). Det är en uppföljningsstudie avseende de ungdomsbrottslingar som år 1956 studerades av Gustav Jonsson och Anna Lisa Kälvesten.

Dan Magnusson presenterar ett internationellt seminarium om forskning om ekonomisk brottslighet i *Economic Crime – programs for future research* (No 18).

Crime and Criminal Policy in Sweden 1985 (No 19) är en uppdaterad version av tidigare utgivet häfte med samma namn.

Jerzy Sarnecki beskriver i *Delinquent Networks* (No 1986:1) gruppkaraktären hos ungdomsbrottsligheten.

I BRÅs serie Kansli PM har bl.a. följande titlar utgivits:

Svinn inom tillverkningsindustrin. Dokumentation från en konferens anordnad av BRÅ den 12 april 1984 av Ove Sterfeldt (red) (1984:6)

Den grå lånemarknaden av Dan Magnusson (1985:6)

Villkorlig frigivning av dömda med långa strafftider av Ulla Björkman och Kan återfall i allvarlig brottslighet förutsägas? av Johannes Knutsson (1985:7)

Sprutnarkomani bland vuxna Stockholmspojkar av Jerzy Sarnecki (1985:11)

Vilka står för läktarvåldet? av Jan Ahlberg (1985:14)

Enskildas insatser mot brott – en kartläggning av arbetsgruppen samarbete mot brott (1985:15)

Läktarvåldet – Åtgärder vid inpasseringen – delrapport i av arbetsgruppen mot läktarvåld.

Stöd och hjälp åt brottsoffer – en probleminventering av Sten Falkner (1986:1)

Läktarvåldet – Åtgärder inom idrottsanläggningarna – delrapport 2 av arbetsgruppen mot läktarvåld (1986:2)

Narkotikasituationen i Sverige 1986 av Bo Svensson (1986:3)

Samhällets olycksbarn av Owe Larsson (1986:4)

Branschundersökningar – En litteraturstudie av Lars Dolmén (1986:5)

Medverkansbegreppet inom straffrätten i olika rättssystem i olika rättssystem av Josef Zila (1986:7)

Ulla Björkman

5. Svenska kriminalistföreningen

Vid ett möte i november 1984 diskuterades regeringens vid den tiden nyligen återkallade förslag till ändringar i trafiknykterhetslagstiftningen. Rättschefen i justitiedepartementet Johan Munck inledde.

Årsmötet i april 1985 ägnades åt kriminalvården. Under rubrikken Lyxfångar – finns dom? diskuterades straffverkställigheten för personer som dömts för ekonomiska brott. Redaktören Göran Elwin vid Sveriges Radio, statssekreteraren Lennart Myhlback, justitiedepartementet och överdirektören Marianne Håkansson, kriminalvårdsstyrelsen, inledde.

Den 14 november 1985 hölls ytterligare ett möte. Forskaren vid brottsförebyggande rådet, fil dr Jerzy Sarnecki inledningstalade under rubriken Ungdomsbrottslighet och samhällsförändring.

Hovrättslagmannen Carl-Johan Cosmo presenterade fängelsestraffkommitténs huvudbetänkande Påföljd för brott vid årsmötet i april 1986. I samband med det kom NTK ut med ett extranummer med anledning av föreningens 75-årsjubileum.

Vid årsmötet 1985 valdes till styrelse riksåklagaren Magnus Sjöberg, ordförande, överläkaren Karl-Erik Törnqvist, polisintendenten Tommy Lindström, justitierådet Per Jermsten, professor Lars Lidberg, anstaltsdirektören Annbritt Grünwald, advokaten Gunnar Berg, professor Madeleine Löfmarck, överdirektörerna Marianne Håkansson och Bo Svensson, hovrättsfiskalen Martin Borgeke samt hovrättsassessorn Anne-Marie Westerberg, sekreterare.

Vid årsmötet 1986 omvaldes samtliga styrelseledamöter med undantag för Törnqvist som hade undanbett sig omval. I hans ställe valdes rättschefen Sten Heckscher.

Anne-Marie Westerberg